

Începuturi

Este 3 aprilie 2016. Duminica a treia din Postul Mare, a Sfintei Cruci.

Am în față câteva fotografii vechi, în sepia, și mă întorc în timp, răscolind în amintirile mele și ale celor care nu mai sunt.

Acum 78 de ani era tot o Duminică, a patra din Postul Mare, a Sfântului Ioan Scărarul, 3 aprilie 1938, în Bălți, un orașel vechi, atestat pe la începutul secolului XVII, din marginea de nord-est a României Mari, țară întregită cu mult efort dar, probabil, și cu un dram de noroc, în urmă cu două decenii.

Mama a simțit durerile nașterii în noaptea dinainte. Dimineața erau lângă ea, moașa și cele două viitoare bunici. Tata a plecat de vreme la biserică, la frumoasa și impunătoarea Catedrală Sfinții Constantin și Elena, aflată peste drum de casa episcopiei, în care locuiau părinții mei. Catedrala fusese construită cu câțiva ani mai înainte, sub păstorirea mitropolitului Visarion Puiu și inaugurată și sfințită în 1935, de un mare sobor de episcopi și preoți și cu participarea regelui Carol al II-lea și a viitorului rege Mihai. Acum, în 1938, după ce Visarion Puiu devenise mitropolit al Bucovinei¹, Episcopia Bălți-Hotin era păstorită de mitropolitul Tit Simedrea, iar

¹ Și adaug, pentru neuitare, în 1942-1943, mitropolit al Transnistriei, drept pentru care a fost condamnat la moarte în contumacie și a murit în Franța peste vreo 20 de ani.

tata, consilierul cultural al acestei episcopii, slujea cu el în acest lăcaș, alături de alți clerici.

Catedrala din Bălți, sfințită în 1935, în prezența regelui Carol al II-lea și a lui Mihai, mare voievod de Alba Iulia.

(https://ro.wikipedia.org/wiki/Catedrala_Sfin%C8%9Bii_%C8%8Emp%C4%83ra%C8%9Bi_Constantin_%C8%99i_Elena_din_B%C4%831%C8%9Bi)

Tata ieșea din când în când din altar pe ușa laterală nordică, iar mama lui, viitoarea mea bunică, făcea naveta între catedrală și casa de peste drum, unde urma să aibă loc nașterea și îi făcea semn clătinând din cap: Nu. Încă nu!

După Heruvic, bunica a făcut semn din cap: Da, s-a născut! Mitropolitul și preoții l-au felicitat pe tânărul tătic și slujba a continuat. Mulți ani mai târziu, când eram adolescentă, într-o impunătoare biserică din București, am dirijat cu mari emoții corul bisericesc la o slujbă arhierescă, cor condus de obicei de mama, dar care

era atunci plecată în Basarabia, iar mitropolitul Tit a spus la sfârșit un cuvânt, în care m-a pomenit și pe mine, căci mă cunoscuse de când eram „cât o surcică”, gândindu-se probabil la acel eveniment depărtat, la care participase tot într-o mare biserică în timpul Liturghiei.

Preotul Dimitrie Balaur cu soția în fața Catedralei din Băiți, 1937.

Tata nu știa ce i-a dat Dumnezeu și abia acasă a aflat că are o fată. Mult mai târziu am aflat, indirect, că s-a întristat. Nu era un misogin. Îi socotea pe toți oamenii egali în fața lui Dumnezeu, nu socotea că bărbații sunt mai deștepți decât femeile, că ele trebuie să stea la cratiță (deși cei mai buni bucătari sunt bărbații, subliniază unii) și, mai ales, că rolul femeilor în istoria și cultura lumii este minor, ele necontribuind cu nimic la dezvoltarea (spirituală-culturală) a societății omenești etc., așa cum am auzit odată de la un intelectual rasat care, după ce mi-a înșirat o listă fără sfârșit cu nume de bărbați care au dat ceva lumii, începând cu Aristotel, Platon și continuând cu Shakespeare, Mozart, Goethe etc., m-a provocat să-i dau măcar un nume de femeie care a rămas în istoria culturii lumii... Tata, dimpotrivă, considera că toți oamenii sunt egali în fața lui Dumnezeu, era milos, iar față de femei avea multă compasiune, considerând că

acestea au de obicei un destin mai puțin privilegiat decât bărbații. După moartea tatălui său, toată dragostea și grija lui s-au revărsat către mama sa, rămasă văduvă și către surorile lui mai mari, chiar dacă acestea erau deja căsătorite și aveau și copii. Am convingerea că s-a speriat, căci citise nu de mult o carte în limba rusă, cu lacrimi în ochi, așa cum a mărturisit cândva, carte pe care a tradus-o mai târziu în limba română, iar peste mai mult de 50 de ani, când cenzura politică și religioasă a încetat, a publicat-o, într-o editură particulară, care s-a încumetat să riște. Este vorba despre *Căsătoria și castitatea* de N.E. Neviadomski², carte pe care mi-a dat-o să o citesc, la vârsta la care aceste lucruri devin importante pentru o tânără. Pe mine cartea m-a înspăimântat și m-a revoltat totodată, înțelegând mentalitatea societății la vremea aceea, și pe care, evident, nimeni în ziua de azi n-ar mai lua-o în seamă, dar care, așa adăuga, explică, mă gândesc, feminismul vocal și chiar agresiv al zilelor noastre, ca reacție la mentalitatea misogină a vremurilor trecute. Autorul și societatea sa erau de o asprime de necrezut azi, pentru o fată care nu-și păstra virginitatea. Autorul era întrebat dacă societatea o condamna chiar dacă tânăra era silită, de exemplu în caz de viol, și răspunsul lui era nemilos, societatea o condamna ca pe un lepros (expresia este a autorului) scos în afara societății. Iar în rest, femeia era datoare de a sluji bărbatului și familiei, fără vreo pretenție de la societate... Tata a mai tradus și *Convorbiri cu tinerii despre sexualitate* de V.V. Zencovski³, pe care de asemenea mi-a dat să o citesc, și care era

² Ofițer superior în armata rusă, stabilit ulterior la New York. Cartea a fost publicată la Berlin în 1927, și în traducere românească la Editura Lumină din lumină, 1992, și ediția a II-a, în Editura Bunavestire, 2010.

³ Preot rus, doctor în psihologie, profesor la Institutul Teologic Ortodox din Paris. Cartea a fost publicată la Paris în 1929, și tata a primit acordul de a o traduce și a o tipări în România. A tradus-o, dar evenimentele istorice au împiedicat proiectul. A apărut în traducere românească la

foarte convingătoare, în spirit creștin, plină de înțelegere pentru om și pentru relațiile dintre oameni.

Revenind la evenimentul din acea duminică îndepărtată, trebuie să mărturisesc că nu am simțit niciodată în familie povara faptului că mă născusem fată și nu băiat, începând cu revistele pentru copii, la care am fost abonată de la o vârstă fragedă, probabil 3-4 ani, și chiar cu cărți de vizită, pe care tata le-a făcut și pe numele meu, atunci când le-a comandat pe cele pentru el. Nu mai vorbesc de tandrețea lui și de mirarea lui în fața unei ființe cât o păpușă, dar cu personalitate.

Nașterea a provocat mari emoții moașei, când a văzut că e vorba de o prezentare pelviană, în limbaj obișnuit, copilul venea cu picioarele, nu cu capul, cum este normal. A fost chemat de urgență doctorul, un evreu cunoscut, care a dus nașterea la bun sfârșit. În scurtă vreme au observat părinții mei că noua venită avea o poziție ciudată, cu capul țeapăn, delicat aplecat spre dreapta, ceea ce medicii numesc torticulis congenital, drept pentru care nu putea să sugă decât dintr-un sân. Tinerii părinți au dus copilul la un doctor care le-a recomandat o cură la mare, așa încât, în vara următoare, la vârsta de un an, am făcut prima călătorie, la Budachi, stațiune balneoclimatică aflată în sudul Basarabiei, aproape de Cetatea Albă și care atunci aparținea României. Evident, tratamentul nu a dat nici un rezultat.

Botezul a avut loc trei săptămâni mai târziu, la 24 aprilie, în ziua de Paști. Cu această ocazie, o parte din familie, prezentă la eveniment, s-a fotografiat. Erau ambele bunici, părinții mei, unchi, mătuși și doi veri. Eroina momentului, tânăra creștinată în dimineața de Paști, nu apărea în poză. Probabil, dormeam în scutece, departe de agitația sărbătorii. Acum mă uitam la ei și mă gândeam la destinul lor. Din

Editura Bizantină, în anul 1998, la doi ani după moartea traducătorului, cu o prefață elogioasă semnată de părintele Constantin Coman.

cei nouă membri de familie din fotografie, în următorii doi ani, cinci (cu vârste cuprinse între 5 și 64 de ani) aveau să fie deportați, bunica Ana, de 78 de ani își încheia călătoria pământească, mătușa de 44 de ani rămânea văduvă, iar ultimii doi, părinții mei, de 37, respectiv 31 de ani, luau calea pribegiei, în care tata avea să cunoască, mai târziu, temnița comunistă.

Sf. Paști, 24 aprilie 1938. Botezul Elenei Balaur (Teodoreanu) la Bălți.

În rândul de sus, de la stânga la dreapta: Minodora Balaur, Alexe Marin și Valentina Marin, sora Minodorei, deportați la 13 iunie 1941 în Siberia, preotul Dimitrie Balaur, refugiat cu soția la București la 28 iunie 1940, întemnițat între 1959-1964, vărul Dumitru Georgescu, elev, recrutat în armata sovietică în iunie 1941 și dezertat în octombrie 1941.

În rândul de jos: bunica Ana Balaur, decedată în iunie 1941 în Basarabia, copilul Iuliu Marin și bunica Elena Danilov, deportați la 13 iunie 1941, împreună cu soții Marin, Elena Georgescu, sora preotului Balaur, rămasă văduvă în 1941, în Basarabia și mama lui Dumitru Georgescu, deportat.

Aveam să (re)văd cu emoție Catedrala cu hramul Sfinții Împărați Constantin și Elena, unde am fost botezată cu numele Sfintei, abia în anul în care împlinisem 75 de ani, cu ocazia unei „aplicații de teren” ce urmasse după un simpozion de la Universitatea din Iași și care s-a desfășurat în „Republica Moldova”, când am trecut prin Bălți și ne-am oprit în centru, circa un sfert de oră. Am găsit un taxi, care ne-a dus în apropiere, la catedrala pe care o știam numai din fotografii și unde, fiind sâmbătă spre seară, se desfășura, cu diacon și cor, slujba vecerniei, într-o atmosferă solemnă, chiar dacă lume era puțină. Biserica se redeschisese de relativ scurt timp, după ce o vreme fusese, se pare, bazin de înot și mai apoi „muzeul de istorie și studiere a ținutului”, cum am văzut pe o ilustrată... Iar afară, vizavi de Catedrală, era casa unde mă născusem și unde aveam să petrec în copilărie trei ani, după primul refugiu. Am trăit preț de câteva minute o întoarcere în timp, într-un univers paralel, cum se spune în literatura științifico-fantastică, o experiență inedită, greu de descris. Mai trecusem prin Bălți cu vreo doi ani înainte, tot în cadrul unui simpozion ieșean, dar atunci nu ne-am oprit decât vreo câteva minute, am văzut centrul și numeroase blocuri noi – un decor complet străin mie, firesc, dacă ne gândim că orașul Bălți a fost bombardat temeinic în timpul războiului și aveam și câteva fotografii cu ruinele sale. Acea călătorie mă întristase și-mi adusese aminte de basmul lui Petre Ispirescu *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, o poveste mai degrabă pentru oameni maturi decât pentru copii, în care reîntoarcerea în trecut este o întoarcere într-o lume străină...

În ziua de Rusalii, la 12 iunie în același an, familia a făcut o călătorie în orașul Rezina, pe malul drept al Nistrului, unde unchiul meu, Alexe Marin, profesor de fizico-chimie, era director, și unde tata, cu vreo zece ani înainte, fusese profesor de religie. S-a făcut o fotografie într-o grădină înflorită, cu iarbă bogată și copaci bătrâni. Unii membri ai familiei, mama, fratele ei, părintele Diomid, sora

ei, Valentina cu soțul, stăteau pe iarbă, tata în veșmânt alb, pe un scaun în planul doi, iar alături, într-un hamac agățat între doi copaci, se afla bunica Elena, mama mamei, care ținea cu o mână pe nepotul Iuliu, sprijinit de piciorul ei, iar cu cealaltă mână, pe genunchi, pe noua nepoată, adică pe mine, care dormeam dusă, în scutece cu danteluță. Era o atmosferă calmă, tihnită, într-un peisaj aș îndrăzni să spun paradisiac.

Ziua de Rusalii, 12 iunie 1938, la Rezina, pe malul drept al Nistrului.

De la stânga la dreapta: Valentina Marin, Diomid Danilov, fratele mamei, Alexe Marin, Minodora Balaur, Dimitrie Balaur, copilul Iuliu Marin, Elena Danilov, copilul Elena Balaur (Teodoreanu).

O a doua fotografie îi arată pe toți în același loc, în picioare, tineri, zvelți, frumoși, cu vegetație luxuriantă în spate. Mă gândeam că tot în iunie, peste numai doi ani, urma să fie o explozie, care avea să ne despartă și să ne arunce la mii de kilometri unii de alții și niciodată să nu ne mai reîntâlnim cu toții.

CUPRINS

<i>Prefață</i> de prof. univ. dr. Ion Bănșoiu.....	7
Începuturi	9
Familia tatei. Istoria satului Rezeni	17
Familia mamei. Tradiții. Alte pagini de istorie	31
Crăciunul anului 1939. Părintele Vasilcovski	47
28 iunie 1940.....	52
La București. 1940-1941.....	65
22 iunie 1941 și istorii vechi.....	68
Reîntoarcerea	85
Bilanț sumar în familia tatei.....	89
Familia Marin.....	106
Bălți, 1941-1944	121
Al doilea refugiu. Caransebeș, 23 august 1944.....	136
La Seminarul Nifon.....	149
La Parcul Domeniilor.....	162
Edith	165
La Domenii. 1948-1959.....	183
Alice Grunau	192
La facultate. Simion Mehedinți.....	196
Anul 1959.....	202
Încercări de supraviețuire.....	223
Mărirea familiei	226
Vești de departe.....	230
Amnistia. Tata	234
La Institutul de Geografie	249

La Institutul de Balneologie.....	256
Noi direcții profesionale: bioclimatologie, geografie medicală..	264
Distrușgerea Așezămintelor Brâncovenești.....	276
În noul sediu.....	281
Decembrie 1989.....	284
Iunie 1990.....	300
Noi preocupări profesionale. Călin Georgescu.....	311
Se deschide o fereastră.....	323
Oblio. Irina Predeanu.....	325
Dorința de a călători ca turist al secolului XX și ca geograf.	
Dincolo de Prut, cu „Pro-Basarabia și Bucovina”.....	334
Turism în august 1968.....	340
Călătorie spre Vest.....	343
Călătorie spre Sud.....	361
Călătorii spre Est.....	376
Călătorie spre Nord.....	396
Călătorie profesională în Japonia.....	404
Călătorii în spațiul românesc din jurul granițelor noastre actuale: în Maramureșul istoric, Bucovina de Nord și Basarabia.....	424
La simpozioanele Asociației Internaționale de Climatologie	429
Varșovia, 2003.....	429
Caen, 2004.....	430
Genova, 2005.....	430
Epernay, 2006.....	432
Tunis, 2007.....	433
Montpellier, 2008.....	437
Cluj, 2009.....	439
Rennes, 2010.....	445
Rovereto, 2011.....	446
Muzica. Destinul fiului.....	448
Mâna cea tainică.....	472
Clepsidra.....	491